

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Preromantismus – opakování

1. Do jakého století řadíme preromantismus?
2. Vysvětlete, proč a jakým způsobem reagoval tento umělecký směr na klasicismus.
3. Proč se pro tento směr používá též označení *sentimentalismus*? Pokuste se svou odpověď propojit s otázkou předchozí.
4. Preromantický zájem o lidovou slovesnost se v Čechách projevil například v *Rukopisu královédvorském a zelenohorském*. Co se vám při zmínce o nich vybaví?

Rukopis královédvorský (www.wikipedia.cz)

Romantismus

Pročtěte si následující text, zapište si do sešitu výpisky a odpovězte na otázky uvedené na závěr.

Romantismus (z franc. *romantique* = pův. „jako v románu“) představuje umělecký směr, který se v evropském umění prosazuje na **konci 18. a v 1. polovině 19. století**. V literatuře je spojen s novou postojovou orientací autorů: vystupují jako géniové, kteří hledají a nalézají pravdu a tvoří výjimečné hodnoty. **Bouří se** jako silné, nepochopené a osamocené osobnosti proti pokrytecké a konvenční společnosti, proti celému světu, který považují za nespravedlivý.

Základní **romantický rozpor** je dán napětím mezi snem, fantazií, touhou a sněním na jedné straně a osudově omezenou a historicky danou skutečností na straně druhé. Při probuzení ze snu vzniká z pocitu nenaplnitelné touhy prázdno; romantik je pak zmítán pocitu hlubokého **zoufalství**. Touží po absolutnu, a přitom si uvědomuje jeho nedosažitelnost.

Znaky romantismu

- důraz na city a fantazii
- individualismus – revolta, výjimečnost, touha po harmonii s přírodou
- konflikt snu a procitnutí do reality
- návrat k minulosti, k lidové slovesnosti
- mystické motivy, tajemné scenérie (zříceniny, hřbitovy, ...)

Romantický hrdina

- bouří se proti společnosti → vyděděn, vyhnán na její okraj
- většinou tulák, poutník, žebrák či zbojník

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

- nosí v sobě rány osudu → trpí → tragický konec
- často nešťastně nebo platonicky zamilován
- pocity: bolest, vztek, rozčarování ze společnosti

V **architektuře** se romantismus projevuje inspirací v gotice, vznikem letních sídel a anglických parků s altány a jezírky. K nim řadíme například **Státní zámek Hluboká** či zámek **Lednice**.

Státní zámek Hluboká (www.wikipedia.cz)

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Typické žánry romantismu

- lyrická poezie
- básnická povídka (poema)
- epos
- balada
- pohádka, pověst
- povídka
- román (romantický, historický, gotický)
- dramatická báseň

Úkol:

Vyberte si dva žánry a pokuste se je ve dvojici charakterizovat svými slovy. Jak se v nich projevují znaky romantismu?

Romantismus v české literatuře

V české literatuře se romantismus uplatňuje ve **30. letech 19. století** a je konfrontován s literaturou blízkou **tzv. biedermeieru**.

Německý a rakouský životní styl kladoucí důraz na osobní, zvláště rodinné zájmy, oslavující tichou idylu, pohodu a klid rodinného prostředí chráněného před nežádoucími vlivy vnějšího světa; miluje uzavřené prostory, chce čtenáře potěšit, pobavit a vychovávat.

Tato skutečnost **nedávala** českým romantikům naprostou **myšlenkovou a tvůrčí volnost**. Stísněné poměry, v nichž žili, jim neumožňovaly daleké cesty po světě, poznávání exotických zemí a vzácných památek.

Postupně se **proměňuje pojetí básníka**. Neosobní tvůrce ohlasové poezie ustupuje nezaměnitelné básnické osobnosti.

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Největším **představitelem** českého romantismu je **Karel Hynek Mácha (1810 – 1836)**, u kterého se romantismus projevuje všemi **typickými znaky** jako je romantický motiv lásky a smrti, motivy noci, nekonečna, krajiny, ale i barevnými odstíny, kontrasty a tajupnými místy.

Vrcholem jeho tvorby je lyrickoepická báseň **Máj (1836)**. Mezi jeho další díla patří například básnická próza **Pouť krkonošská (1835)** či autobiografická próza **Obrazy ze života mého (1834)**.

Za typickou představitelku **biedermeieru** lze považovat **Magdalénu Dobromilu Rettigovou (1785 – 1845)**, autorku sentimentálních povídek a příruček pro hospodyně. Dále sem můžeme zařadit například **Františka Čelakovského (1799 - 1852)** nebo **Josefa Kajetána Tyla (1808 – 1856)**.

Kontrolní otázky:

1. Charakterizujte romantismus a romantického autora.
2. Jak byste vysvětlili romantický rozpor a které pocity jsou pro něj typické?
3. Vyjmenujte znaky romantismu a znaky romantického hrdiny. Znáte z literatury nějaké konkrétní romantické hrdiny? Mají shodné znaky?
4. Které typické žánry romantismu znáte a jak byste je charakterizovali?
5. Vysvětlete pojem biedermeier, uveďte, kteří autoři jsou s ním spojeni a jaký postoj k němu zaujímali čeští romantikové.
6. Kdo je největším představitelem českého romantismu? Co vše o něm a jeho díle víte? Diskutujte se spolužáky.

Romantismus ve světě

Pročtěte si následující text a zapište si do sešitu výpisky:

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Anglický romantismus se vracel zejména k Shakespearovi a Miltonovu Ztracenému ráji. Romantiky **tzv. jezerní školy** spojoval život na SZ Anglie, uprostřed přírody krásného Jezerního okrsku. Mezi tyto autory, kteří byli přesvědčeni o souzvuku člověka a přírody patřil například **William Wordsworth (1770 – 1850)**, **Samuel Taylor Coleridge (1772 – 1834)** a **Robert Southey (1774 – 1843)**.

Základním dílem tzv. jezerní školy jsou **Lyrické balady (1798)**, které napsali Wordsworth a Coleridge.

Z dalších anglických romantiků jmenujme **George Gordona Byrona (1788 – 1824)**, **Percy Bysse Shelleyho (1792 – 1822)**, **Johna Keatse (1795 – 1821)**, **Waltera Scotta (1771 – 1832)** či **sestry Brontëovy**.

Za vůdčí osobnosti **amerického romantismu** je považován **Edgar Allan Poe (1809 – 1849)**, který je považován za zakladatele hororu a detektivky.

Francouzská romantická literatura navazuje na dílo Françoise-René de Chateaubrianda. Vrcholnými autory jsou například **Victor Hugo (1802 – 1885)**, **Alfred de Musset (1810 – 1857)** nebo **Alexandre Dumas (1802 – 1870)**.

Německý romantismus zdůrazňuje vlastenectví, zájem o dějiny a lidovou slovesnost. Jména spojená s německým romantismem jsou následující: **Novalis (1772 – 1801)**, **Friedrich Hölderlin (1770 – 1843)**, **Heinrich Heine (1797 – 1865)**, **bratři Grimmové** a další.

Ruská romantická literatura vznikala v podmínkách absolutistické carské samovlády. Nejznámějšími ruskými romantiky jsou **Alexandr Sergejevič Puškin (1799 – 1837)** a **Michail Jurjevič Lermontov (1814 – 1841)**.

evropský
sociální
fond v ČR

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Z evropského romantického umění zaujme **polská exilová literatura**: **Adam Mickiewicz (1798 – 1855), Juliusz Słowacki (1809 – 1849)**.

Romantismus se dále projevoval i v Bulharsku, Slovinsku, Maďarsku, Itálii, Dánsku atd.

Pojmy

Absolutno

bezpodmínečné, nekonečné, neomezené, dokonalé a bezvztahné bytí¹

Poema

je básnická povídka, tj. rozsáhlejší epická nebo lyricko-epická skladba. Je zpravidla delší než běžná báseň. Mnohdy převládají lyrické složky nad epickými. Skládá se většinou z několika zpěvů. Poemy byly hojně skládány v období romantismu.

Epos

(řecky: slovo, řeč, vyprávění) je básnické dílo, v němž epika převládá nad lyrikou. Příkladem mohou být: Epos o Gilgamešovi, Homérovy eposy Ilias a Odyssea, nebo třeba staroanglický Beowulf.

Balada

je původně epická, později lyricko-epická nebo lyrická báseň s ponurým, tragickým dějem a zejména koncem. Děj se obvykle obtáčí okolo viny z porušení mravních principů, za což neodvratně následuje trest. Balady mají prudký dějový spád a bohatý, často zkratkový, dialog. Původní balady jsou lidové, jejich náměty nikdy nečerpají z legend, kde vystupují hrdinové konfrontovaní s nadpřirozenými silami. Od konce 18. století vznikají balady umělé, které mají většinou sociální náměty.

¹ Definice z <http://slovník-cizich-slov.abz.cz/>, další definice převzaty z www.wikipedia.cz

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Pohádka

je obvykle krátký epický fiktivní příběh, ve kterém se ve většině případů objevují smyšlené bytosti (skřítkci, víly nebo draci). Původem se jedná o lidový žánr, nejčastěji psaný v próze. V moderní době se termín pohádka vžil také pro příběhy, které končí neobyčejně šťastně „pohádkovým“ romantickým koncem.

Pověst

je epický útvar lidové slovesnosti. Běžně se vyskytuje prozaicky i poeticky ztvárněna. Jádro příběhu může být pravdivé, avšak díky ústnímu převyprávování je příběh kvůli dramatickosti a líbivosti značně dokrášlen, proto ztrácí na věrohodnosti. Pověsti tak mohou být brány jako historické zdroje pouze s rezervou. Pověsti jsou vždy místně i časově lokalizovány a svými vypravěči a posluchači byly a jsou považovány za pravdivé - tím se liší od pohádek.

Povídka

je prozaický epický útvar kratšího rozsahu než román. Hlavními rysy jsou jednoduchý děj a neměnnost charakteru hlavní postavy. Kořeny sahají do dávných dob vypravěčské tradice, ale za dobu vzniku povídky jako žánru je považován počátek 19. století. Obvykle je soustředěna na jednu dějovou linii - povídka má od počátku své existence tendenci ke sdružování do cyklů. Hlavní postavy se nevyvíjejí. Většina povídek končí pointou.

Román

je prozaický epický žánr, smyšlené vyprávění. Na rozdíl od povídky nebo novely je román co do rozsahu delší (často se uvádí, že román by měl obsahovat minimálně 40 000 slov, ale nejedná se o závazné pravidlo) a co do fabule komplikovanější (často rozvíjí příběh několika směry, zachycuje více hlavních postav a mnoho postav vedlejších, ale ani to není bezpodmínečný rys).

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Román historický

je román, jehož děj je zasazen do vzdálenější minulosti, především na významná období historických změn. Je zpravidla psán obvyklým jazykem, někdy jsou ale některé části textu (téměř vždy jména, někdy dialogy a podobné pasáže) k dokreslení koloritu psány archaičtějším jazykem. Popisy se (ne vždy úspěšně) snaží o historicky věrné líčení a vystižení dané doby.

Román gotický

je anglický literární žánr vzniklý v druhé polovině 18. století a objevující se v období romantismu. Jedná se o předchůdce moderního hororu.

Dramatická báseň (melodrama)

V přeneseném smyslu se pojem melodrama používá pro dojemné někdy až s kýčem hraničící divadelní, filmové nebo literární dílo (podobným žánrem je milostný příběh nebo romance).

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Úkoly v rámci závěrečného shrnutí:

1. Jak byste vlastními slovy charakterizovali romantismus?
2. Vzpomeňte alespoň na tři znaky romantismu a vysvětlete, jak korespondují s obrazem typického romantického hrdiny.
3. V čem shledáváte nejvýznamnější rozdíl mezi romantismem a biedermeierem? Jak tento rozdíl vnímali čeští romantikové?
4. Jmenujte alespoň tři světové autory romantismu. Znáte i některá z jejich děl?
5. Charakterizujte *pověst* a *povídku*. Jaký je mezi nimi rozdíl?
6. Typickým prozaickým žánrem romantismu je _____. Jak ho lze charakterizovat a jaké typy znáte?